

ESTETIKA, UMETNOST, MORAL

Zbornik radova

Urednik
Dr Branislava Milijić

Recenzenti
Dr Mirko Zurovac
Nebojša Grubor

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

111.852:17(082)

7.01(082)

ESTETIKA, umetnost, moral : zbornik radova / [urednik Branislava Milijić]. – Beograd : Estetičko društvo Srbije, 2002 (Beograd : Interpress 1847). – 196 str. ; 20 cm

„Estetičko društvo Srbije održalo je u novembru 2000. godine redovni naučni skup sa temom Umetnost i moral --> uvodna napomena. Tiraž 200. – Bibliografija uz pojedine radove.

ISBN 86-903729-0-3

1. Milijić, Branislava

a) Estetika – Etika – Zbornici

b) Umetnost – Estetika – Zbornici

COBISS-ID 101656588

Štampanje ovog Zbornika pomoglo je Ministarstvo za nauku i
tehnologiju Srbije

*Estetika,
Umetnost,
Moral*

Zbornik radova

ESTETIČKO DRUŠTVO SRBIJE
Beograd, 2002

NEKA PITANJA PSIHOLOŠKE ESTETIKE

Vladimir J. Konečni

I. Estetske epizode u svakodnevnom životu (naročito one u kojima figurira muzika):

1. Estetske alternative koje se mogu definisati u odnosu na psihološki značajne dimenzije (na pr.: kompleksnost, predvidljivost, kongruentnost);

2. Emocionalni i kognitivni faktori koji uticu na izbor među estetskim alternativama:

(a) *Emocionalni faktori:* Da bi se razumeo uticaj emocija na estetski izbor, mora se u model estetske epizode uneti čitava teorija emocija, odnosno način na koji subjektivno stanje, psihofiziološki faktori i kognitivni faktori („atribucija,“ procena /appraisal) multiplikativno određuju vrstu i intenzitet emocije;

(b) *Kognitivni faktori:* Kognitivni kapacitet koji preostaje za estetski izbor kad se podmiru zahtevi za obavljanje paralelnih zadataka u pogledu pažnje i obrade podataka;

3. Emocionalne i kognitivne posledice (efekti) estetskog izbora (optimizacija raspoloženja, promena u vrednovanju izabrane alternative);

4. Fidbek (feedback) od posledica u 3. koji redefiniše emocionalne i kognitivne faktore koji utiču na izbor u sledećoj estetskoj epizodi.

II. Eksperimentalna analiza stvaralačkog procesa:

1. Portretura kao delimično rešenje problema sa kojima se neizbežno suočava svaka analiza stvaralačkog procesa uživo;

2. Psihološki aspekti predstavljanja („representation“), ličenja („likeness“), apstrakcije i distorcije u teoriji umetnosti i u analizi umetničkih dela;

3. Estetska privlačnost portreta je delom funkcija psihološki relevantnih uslova pod kojima su slikani (ili crtani) — tj. uslova kao što su: prisustvo modela (odnosno skiciranje po sećanju), vremensko ograničenje za skiciranje, itd., s tim što se mnogi od nalaza istraživanja bitno razlikuju od onih koji su se mogli intuitivno očekivati.

III. Precizna i detaljna empirijska analiza tvrdnji koje su značajni umetnici, istoričari umetnosti i kritičari izneli — u „manifestima,“ teoretskim analizama i, implicitno, kroz komponente samih umetničkih dela — dakle, tvrdnji koje su izneli o psiho-estetskom, emocionalnom i kognitivnom dejstvu (impact) umetničkih radova na gledaoce, slušaoce i čitaoce;

1. Široko zasnovan istraživački program koji empirijski preispituje uticajne tvrdnje o navodnim dejstvima umetničkih slika, dela klasične muzike, pop-muzike, književnih dela i pozorišnih predstava na publiku;

2. Korišćene su mnoge zavisne varijable i eksperimentalni nacrti, razne populacije subjekata, na različitim nivoima umetničkog, muzičkog i književnog obrazovanja;

3. Kao rezultat ovih istraživačkih postupaka, došlo je do ozbiljne, empirijski zasnovane, kritike filozofskih i drugih tvrdnji o opažajnim, saznajnim i emocionalnim dejstvima umetničkih dela na publiku — što je, može se reći, doprinos rigoroznijem diskursu o psihološkim posledicama eksponiranja umetničkim delima.

IV. Empirijska istraživanja efekata muzičke makrostrukture (produblјivanje ideja iz III. dela, kad je reč o klasičnoj muzici):

1. Istraživanje psiho-estetskih posledica eksperimentalnog manipulisanja vaznim elementima globalne i lokalne strukture u klasičnim sonatama, gudačkim kvartetima, kompozicijama sa temom i varijacijama i simfonijskim delima;

2. Korišćene su mnoge zavisne varijable i razne populacije subjekata, kao i eksperimentalni nacrti koji su omogućili procenu doprinosa ne-estetskih faktora (na pr., „primarnost“/primacy i „recentnost“/recency u redosledu slušanja), dakle, doprinos ne-estetskih faktora onim čisto „zadovolјstvenim“, „hedoničkim“/hedonic (ne „hedonističkim“) efektima muzike;

3. Muzička struktura utiče na hedoničke procese (zadovolјstvo) i emocionalne doživljaje ne kao „glavni efekt“ („main effect“ u smislu analize varijanse), kao što očigledno misle, a da to tako ne kažu, teoretičari klasične muzike, dakle, muzička struktura ne utiče kao „glavni efekt,“ već kroz kompleksne interakcije višeg stepena sa raznim drugim muzičkim i nemuzičkim faktorima.

V. Psiho-estetika „zlatnog preseka“ („zlatne proporcije“), klasičnog teoretskog i empirijskog problema:

1. „Vaza na kaminu“ („The vase on the mantelpiece“): Ovaj istraživački projekt se sastojao od nekoliko eksperimenata u kojima je upoređena privlačnost zlatnog preseka i nekih drugih proporcija koje su se tradicionalno smatrane privlačnim, ali u domenu stvarnih estetskih objekata koji su bili smešteni u stvaran estetski kontekst;

2. Indirektno istraživanje važnosti zlatnog preseka korišćenjem profesionalnih slikara kao subjekata koji su skicirali objekte i slike sa i bez zlatnog preseka i drugih proporcija (bez ikakvog pominjanja proporcija), ali sa uputstvom da skiciraju realistički, detaljno i tačno;

3. Detaljno merenje velikog broja slika iz svih decenija 20. veka da bi se uočile pravilnosti sa kojima su umetnici svesno ili nesvesno (na osnovu raznih dokumenata) koristili zlatni presek i druge proporcije u kompoziciji i strukturnim detaljima ljudskih lica, tela i drugih objekata da bi povećali ili namerno smanjili harmoničnost i sklad, odnosno tenziju i uznemirenost;

4. Detaljno merenje proporcija ženskih lica i tela u većem broju dela čuvenih slikara iz XX veka; zlatni presek je od antičkih vremena smatran ključnim u lepoti lica i tela; savremena evoluciona psihologija smatra važnim one elemente ženske „lepote“ koji označavaju muškarcima zdravu (zdravlje = proporcionalnost) i time reproduktivno-sposobnu ženu; time se ukazuje na važnu mogućnost da slikari intuitivno, kroz predstavljenu (ne)privlačnost žene, šire sakupljeno znanje ljudske vrste o zdravlju i reprodukciji.

Beleška o autoru – Dr. Vladimir J. Konečni je profesor na Fakultetu za psihologiju, Kalifornijskog univerziteta u San Dijegu (Department of Psychology, University of California, San Diego) i profesor metodologije psiholoških istraživanja, na Odeljenju za psihologiju Filozofskog fakulteta Beogradskog univerziteta.